

De gemeenteraad van Horst aan de Maas
t.a.v. Team Omgeving
postbus 6005
5960 AA Horst

Natuur en Milieufederatie Limburg
Kapellerpoort 1, Roermond
info@nmflimburg.nl

Datum 10 januari 2024

Onderwerp Zienswijze ontwerp bestemmingsplan Toverland en MER

Bijlage 1. Wetenschappelijk onderzoek naar de negatieve effecten van geluid
Bijlage 2. Wetenschappelijk onderzoek naar de negatieve effecten van nachtelijk licht
Bijlage 3. Wetenschappelijk onderzoek naar de negatieve effecten van vuurwerk

Geachte Raadsleden van Horst aan de Maas,

Als Natuur en Milieufederatie Limburg werken we al decennialang op een constructieve wijze samen met de provincie Limburg, gemeenten en vele andere partners. Wij zetten ons daarbij in voor een aantrekkelijk, natuurrijk, milieuvriendelijk en toekomstbestendig Limburg. Een leefbare provincie, voor mens, plant en dier. Met deze zienswijze willen wij onze bezorgdheid uiten over het voorgestelde bestemmingsplan met verbrede reikwijdte. De voorgestelde ontwikkelingen, waaronder een flexibele uitbreiding van het themapark en toevoegingen van verblijfsrecreatie, roepen kritische vragen op, die wij hieronder zullen toelichten.

Als allereerst uiten we onze zorgen over het tijdstip van terinzagelegging van de zienswijze, vlak voor de vakantieperiode. Met meer dan 1000 pagina's is het voor onze kleine organisatie, maar ook voor burgers, onmogelijk om tijdens deze periode de benodigde aandacht aan dit cruciale plan te besteden. We vragen dan ook om een verlenging van de reactietermijn. Deze verlenging willen wij gebruiken om beter te kunnen kijken naar onder meer het stikstofrapport en de watertoets.

Cumulatieve effecten van diverse grootschalige ontwikkelingen in de regio onderbelicht

Wij maken ons zorgen over het cumulatieve effect van diverse grootschalige ontwikkelingen in de regio zoals:

- De reactivering van vliegbasis de Peel
- Ontwikkeling 60Seven
- Uitbreiding Grandorse
- Uitbreiding recreatiepark de Schatberg
- Realisatie truck parking nabij de op-afrif van de A67
- De intentie van de gemeente om meer woningen te gaan bouwen (ook in Sevenum)
- Zoekgebieden voor duurzame energieopwek

Al deze ontwikkelingen hebben cumulatieve (milieu) effecten, zowel in relatie tot de leefomgeving als de natuur. In het MER vinden wij de cumulatieve effectieve effecten onvoldoende belicht.

Commissie MER moet worden betrokken

De Commissie MER is een cruciaal onderdeel van het milieueffectrapportageproces. Deze commissie speelt een sleutelrol bij het waarborgen van de kwaliteit en objectiviteit van milieueffectrapporten (MER's) die worden ingediend voor uiteenlopende projecten. Door haar expertise en onafhankelijke beoordeling draagt de Commissie MER bij aan een zorgvuldige afweging van milieueffecten, waardoor de besluitvorming rond projecten beter geïnformeerd en evenwichtiger wordt. Bij een grootschalige ontwikkeling als die van Toverland, vinden wij het van groot belang dat Commissie MER een langere termijn krijgt om dit onderzoek te beoordelen. Staan jullie als gemeenteraad opnieuw open om de onderzoeken voor te leggen aan de Commissie MER?

Er moet een voorkeursalternatief worden uitgesproken

In het MER zijn diverse varianten onderzocht, maar wordt geen keuze gemaakt voor een voorkeursalternatief, waardoor de ondernemer de vrijheid krijgt om te beslissen. De Commissie MER heeft bij het beoordelen van andere plannen vaker als kritiek geuit dat het MER een sterke focus heeft op het ontwikkelplan van de ondernemer, maar dat een MER over een bestemmingsplan tot doel heeft om de maximale milieueffecten van dat bestemmingsplan in beeld te brengen: het is een plan-MER (en geen project-MER, waarbij de locatie al vast ligt). De gemeenteraad maakt vervolgens een brede afweging op basis van de informatie uit het plan-MER, met het oog op de goede ruimtelijke ordening. Is de gemeenteraad voornemens om de Commissie MER te vragen zich uit te spreken voor een voorkeursalternatief?

Hoe past deze ontwikkeling in de ruimtelijke opgaves van de gemeente?

Het plangebied is voor een groot deel omgeven door Goudgroene natuur (zie de figuur op de volgende blz. uit de rapportage Natuurnetwerk Nederland van Kragten). De uitbreiding van Toverland, maar ook de hierboven genoemde andere grootschalige ontwikkelingen in de regio, zullen negatieve effecten hebben op natuur. We gaan later op deze effecten in. In Limburg en ook in de gemeente Horst aan de Maas spelen diverse opgaves die allemaal beslag leggen op de al schaarse ruimte. Denk aan de transitie naar een duurzame voedselproductie met extensievere landbouw, waar meer ruimte voor nodig is; de energietransitie; de benodigde realisatie van 3.500 ha extra bos in Limburg in het kader van de Nationale Bossenstrategie, maar ook het bestrijden van de klimaat- en biodiversiteitscrisis. De ruimte in en rondom het plangebied zou ook voor deze opgaves ingezet kunnen worden. Vindt de gemeenteraad dat een uitbreiding van Toverland nog wel in deze ruimtelijke opgaves past?

Bestaat er noodzaak om uit te breiden?

Daarnaast vragen we kritisch aandacht voor de omvang van het beoogde bezoekersaantal van 3.74 miljoen per jaar. In vergelijking met de Efteling, die 5.4 miljoen bezoekers ontvangt, en in 2030 wil groeien naar 7 miljoen bezoekers, rijst de vraag of 1) de omgeving van de Peel dergelijke aantallen wel kan dragen? en 2) of er met maar liefst 8 attractieparken in de nabijheid er überhaupt een noodzaak is om uit te breiden? (de Efteling ligt op 130 kilometer afstand, Phantasialand (95 kilometer), Bobbejaanland (80 kilometer), Movie Park Germany

(80 kilometer), Walibi Belgium (150 kilometer), Walibi Holland (120 kilometer), Plopsa Indoor Hasselt (120 kilometer) en Attractiepark Slagharen (140 kilometer).

Afbeelding 19. Ligging van het plangebied (rood omlijnd) ten opzichte van de diverse beschermde gebieden binnen de provincie Limburg (bron: Natuurbeheerplan Limburg).

Prognoseperiode van 20 jaar is onrealistisch

Het vooruitzien over een periode van 20 jaar lijkt onrealistisch en erg onzeker. Een beperking van deze prognoseperiode tot maximaal 5 jaar lijkt meer in lijn te zijn met duurzaam en adaptief beleid, zoals bij vergelijkbare casussen als Greenport Venlo. Wij vragen de gemeenteraad de prognoseperiode voor het bestemmingsplan te beperken tot maximaal 5 jaar.

Draagvlak voor de uitbreiding van Toverland getoetst bij inwoners?

Het opvallende ontbreken van vermeldingen van inwoners in de onderzoeken roept vragen op over de mate waarin de belangen en zorgen van de inwoners zijn meegenomen. De gemeenteraad dient juist het algemene belang van haar inwoners en dient inwoners te beschermen tegen overlast. Is draagvlak getoetst in de informatiebijeenkomsten en wat is er met de input van omwonenden gedaan?

Hoe is duurzaam energieverbruik en natuurinclusief bouwen geborgd?

In het MER-rapport (blz. 20) staat: "Zowel de gemeente als Toverland streven naar duurzame ontwikkelingen, mits deze in het bedrijfsconcept van Toverland passen." Deze nadruk op het woord "mits" legt de voorwaardelijke aard van het streven naar duurzaamheid bloot. Wij maken ons hier zorgen over en vragen ons af wanneer Toverland zegt dat zonnepanelen niet haalbaar zijn, dat de gemeenteraad hier dan zomaar mee akkoord gaat?

Met de voorgestelde ontwikkelingen en uitbreiding vragen wij ons af wat de implicaties voor de energietransitie van de gemeente zijn. Is het mogelijk voor Toverland om uit te breiden en tegelijkertijd minder energie te verbruiken om aan de duurzaamheidsdoelstellingen te voldoen? Of wordt het extra energieverbruik alleen maar gecompenseerd met door Toverland zelf opgewekte energie, en is dit voldoende?

Toverland wil naast de uitbreiding van het attractiepark 800 hotelkamers realiseren, 710 overige verblijfsaccomodaties en een aantal camperplaatsen. Hoe wordt geborgd dat al deze verblijfsaccomodaties natuurinclusief en duurzaam gebouwd gaan worden?

Negatieve effecten op beschermde diersoorten

In het rapport wordt vastgesteld dat er een aantal beschermde soorten voorkomen in het plangebied en in het rapport wordt gesteld dat door mitigerende maatregelen te treffen deze soort minder negatieve effecten ervaren. Wij vragen ons echter af of het treffen van maatregelen wel een goed uitgangspunt is. Kun je geen vraagtekens stellen bij het plan als je voor zoveel soorten maatregelen moet treffen zodat het plan aan de wet voldoet? Immers, deze maatregelen dienen ook voor de langere termijn (planologisch) geborgd te worden (inclusief toezicht en handhaving).

Verstoring door geluid

In de bijlage *Rapportage beschermde soorten* van Kragten wordt aangegeven dat voor diverse beschermde soorten in en in de nabijheid van het plangebied nog nader onderzoek nodig is, als bekend is welke ontwikkelingen er precies gaan plaatsvinden. Kragten concludeert dat “Gelet op de uitkomsten van het jaarrond soortenonderzoek en de grootte van het plangebied is het mogelijk om, indien een specifieke ontwikkeling daar toe leidt, effecten op beschermde soorten te mitigeren of compenseren”. Als nog niet bekend is welke ontwikkelingen er zullen plaatsvinden, is ook niet op voorhand te zeggen dat effecten te mitigeren of te compenseren zijn, ook gelet op de cumulatieve effecten van grootschalige ontwikkelingen in de nabijheid van Toverland, zoals de uitbreiding van Grandorse. In de rapportage wordt gekeken naar de meest ‘versturende’ ontwikkelingen, namelijk oppervlakteverlies, versnippering, verdroging/vernatting, geluid, licht en optische verstoring. Er wordt niet beargumenteerd waarom voor deze verstoringfactoren is gekozen en waarom bijvoorbeeld verstoring door trilling, beweging, verzuring en vermessing niet is meegenomen.

Kragten geeft in paragraaf 5.1.1.4 aan dat er weinig onderzoek is gedaan naar de effecten van geluid op beschermde soorten en gaat uit van onderzoeken van Rijnen et al. Van 1991, 1992 en 1995. Dit zijn wel hele oude onderzoeken; er hebben sindsdien diverse studies plaatsgevonden naar de effecten van geluid op diersoorten. In bijlage 1 beschrijven we diverse wetenschappelijke onderzoeken naar de negatieve effecten van geluid op dieren. Volgens de NMF Limburg wordt de impact van geluid op dieren sterk onderschat in de rapporten van Kragten. Het geluid van schreeuwende en gillende mensen is niet meegenomen. Daarnaast geeft Kragten aan dat het geluid van muziek en attracties binnen de geluidsnormen vallen. Kragten constateert echter wel dat er geluidshinder plaatsvindt voor dieren wanneer en vuurwerk wordt afgestoken. Maar dat ook andere piekgeluiden een schrikreactie kunnen veroorzaken. De uiteindelijke conclusie van Kragten is uiteindelijk wel dat de toename aan verstoord gebied dermate groot is dat een nadere effectbeoordeling, toegespitst op de concreet te ondernemen activiteit in de toekomst, noodzakelijk is om te kunnen beoordelen hoe effecten op beschermde soorten voorkomen kunnen worden. Gaat de gemeente deze aanbeveling ter harte nemen?

Gezien het overvloedige empirische bewijs zoals genoemd in bijlage 1, zouden wetgevende instanties een robuust wettelijk kader moeten ontwikkelen om soorten effectief te beschermen tegen toenemend door de mens veroorzaakt geluid (Kunc en Schmidt, 2019). Is de gemeenteraad bereid om een voorbeeldfunctie hierin te nemen door in dit bestemmingsplan kaders op te stellen waarbij de dieren geen geluidshinder ervaren door Toverland? Daarnaast vragen we ons af of de gemeenteraad het onderzoek opnieuw wil laten uitvoeren door deze keer ook de effecten van schreeuwende mensen in de attracties mee te nemen.

Verstoring door licht

Wat betreft lichtverstoring gaat Kragten uit van een verlichtingsniveau van 0,1 lux in de richtlijn Lichthinder van de NSW als de meest kritische drempelwaarde voor flora en fauna. Uit onderzoek blijkt dat de lichtuitstraling bij een worst case benadering op een aantal punten langs de rand van het plangebied het drempelniveau van 0,1 lux overschrijdt. Door beperkte maatregelen kan de lichtuitstraling naar verwachting worden teruggebracht tot enkel het attractiepark zelf.

Uit recent onderzoek is echter gebleken dat zelfs lichten op de grond met een lage intensiteit het gedrag van overvliegende trekvogels beïnvloeden (www.eoswetenschap.eu/natuur-milieu/lichtvervuiling-beinvloedt-trekvogels). In bijlage 2 worden diverse wetenschappelijke studies aangehaald, die negatieve effecten op dieren beschrijven. Hoe gaat de gemeente ervoor zorgen dat het licht vanuit Toverland geen versturende effecten op vogels en andere dieren heeft?

Verstoring door vuurwerk

Kragten haalt in hun rapport het Kennisdocument Vuurwerk en Wet natuurbescherming (Tauw, 2018) aan: dit Kennisdocument gaat in op de effecten die mogelijk op kunnen treden op beschermde soorten in de nabije omgeving van de afsteekplaats van het vuurwerk. In het onderzoek van Tauw is echter alleen gelet op geluid- en lichteffecten van het vuurwerk en niet op effecten als emissies van zware metalen en andere milieuvervuiling, geur van het vuurwerk, trillingen enz. Kragten geeft aan dat vuurwerk een tijdelijke activiteit is en dat een tijdelijke verstoring zonder blijvend effect, geen verstoring is in de zin van de Wet natuurbescherming. Recent onderzoek laat echter zien dat de verstoring van vogels wel degelijk langdurig kan zijn:

<https://conbio.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/conl.12927>. Zie ook

<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=30066>.

Volgens Kragten worden negatieve effecten op broedende vogels voorkomen door vuurwerk niet af te steken tijdens het broedseizoen. En dat het afsteken van vuurwerk redelijkerwijs niet zal leiden een significant negatief effect op de aanwezige soorten. In bijlage 3 staan diverse wetenschappelijke onderzoeken beschreven, die negatieve effecten van vuurwerk beschrijven. Waarom staat de gemeente nog steeds, het steeds meer omstreden afsteken van vuurwerk toe?

Jaarrond beschermde nesten behouden

Op het erf van Schorvenweg 10 bevinden zich jaarrond beschermde nesten van boerenzwaluwen en huismussen. Dit perceel zal worden omgevormd naar camperplaats waarvoor de aanwezige bebouwing verwijderd wordt en de aanwezige nesten verloren gaan. Daarnaast geeft Kragten aan dat dit erf in de toekomst mogelijk een nestplaats gaat bieden voor de kerkuil en de steenuil (beiden eveneens jaarrond beschermd). Waarom vraagt de gemeente niet – gezien het belang van deze locatie voor een aantal vogels met jaarrond beschermde nesten – dat de camperplaats elders gelocaliseerd wordt om de sloop van de hier aanwezige gebouwen te voorkomen?

Cumulatieve negatieve effecten voor de das

Wat betreft de das die rondom het plangebied voorkomt, geeft Kragten aan dat de verblijfplaatsen buiten het plangebied geen negatieve effecten van de ontwikkelingen binnen het plangebied ondervinden. En dat de omgeving van het plangebied (primair foerageerbiotoop van dassen) ook geen negatieve effecten ondervindt. In de directe omgeving van Toverland vinden echter nog andere grootschalige ontwikkelingen plaats, zoals de uitbreiding van Grandorse aan de noordzijde van Toverland, waardoor de das zeer waarschijnlijk te maken krijgt met cumulatieve effecten.

Niet onnodig bomen kappen

In de bijlage *Rapportage beschermde houtopstanden* van Kragten wordt aangegeven dat er voor de kap van bomen binnen het plangebied een meldingsplicht bestaat in het kader van de Wet natuurbescherming en dat hierbij rekening moet worden gehouden met de bijbehorende herplantplicht van de te kappen bomen. Volgens Kragten voorziet de in de ontwikkelmodellen groen/blauwe dooradering in ruime mate aan nieuwe houtopstanden, waarmee ruimschoots voldaan kan worden aan een eventuele herplantplicht als gevolg van de kap van bomen rondom het erf van Schorvenweg 10. De NMF Limburg vindt dat gezien de klimaat- en biodiversiteitscrisis en de waarde van bestaande bomen, uiterst terughoudend omgegaan moet worden met de kap van bomen. Gaat de gemeente aandringen op mogelijkheden om de houtopstanden in het plangebied zoveel mogelijk te behouden?

Negatieve effecten op het Natuurnetwerk Nederland

In de bijlage *Rapportage Natuurnetwerk Nederland* van Kragten staat dat binnen het plangebied twee delen Goudgroene Natuurzone (GGN) zijn gelegen, namelijk het bosperceel direct ten oosten van de facilitaire gebouwen en de strook ter hoogte van de Helenaveenseweg. In een ambtelijk overleg is afgesproken dat de provincie het bosperceel uit de GGN zal halen bij de eerstvolgende POL-herziening. Uit de huidige verbeelding van het POL2014 te raadplegen via de Atlas Limburg blijkt dat dit nog niet aangepast is. Kragten concludeert dat er binnen het plangebied geen sprake is van een directe aantasting van de GGN, maar dat is alleen zo als het bosperceel uit de GGN is gehaald én deze oppervlakte elders aangewezen is als GGN. Kan de gemeente aangeven of dit is gebeurd? Als het bosperceel namelijk nog steeds GGN is, geldt op basis van de Omgevingsverordening Limburg 2014 dat externe effecten zoals geluid- en lichtverstoring wel degelijk beschouwd moeten worden en indirecte effecten kunnen leiden tot een beperking van de voorgenomen activiteiten of een compensatie opgave in het kader van provinciaal beschermde gebieden.

Kragten heeft ten behoeve van de MER wel gekeken naar eventueel optredende effecten op de omliggende gebieden: indirecte effecten betreffen hier m.n. veranderingen in (grond)waterstanden, lichtverstoring en geluidsverstoring. Aangezien voor veranderingen in waterstanden een aanvullende vergunning nodig is, zijn negatieve effecten als gevolg van verdroging of vernatting volgens Kragten uitgesloten. Dat er een vergunning nodig is, betekent echter niet dat er geen negatieve gevolgen zijn voor grondwater. Hier is ook een cumulatief effect van toepassing: een op zichzelf staande ontwikkeling heeft misschien geen invloed op het grondwater, maar allerlei ontwikkelingen samen wellicht wel. Ook zouden effecten als gevolg van licht niet optreden als de in het lichtonderzoek beschreven maatregelen om lichtverstoring buiten het plangebied te voorkomen getroffen worden. Volgens Kragten valt niet uit te sluiten dat er een toename aan geluidsverstoring optreedt: het aspect geluid heeft een indirect negatief effect op de omliggende GGN.

Kragten gaat er vanuit dat bezoekers van Toverland enkel en alleen het park zelf bezoeken en aldaar verblijven, omdat Toverland bezoekers niet actief stimuleert om gebruik te maken van de omliggende natuur, door bv het uitdelen van wandelroutes. Naast de uitbreiding van het attractiepark zullen er echter ook verblijfsaccomodaties (hotel, vakantiepark, camping én camperplaatsen) gebouwd worden. Als mensen meerdere dagen in een dergelijke accommodatie verblijven, is het naïef te veronderstellen dat deze mensen alleen het attractiepark zullen bezoeken en niet de omliggende natuur intrekken. Hoe gaat de gemeente ervoor zorgen dat de gewenste 3,74 miljoen bezoekers per jaar geen negatieve effecten hebben op het omliggende Natuurnetwerk Nederland en de overige natuur?

Negatieve effecten op leefbaarheid

In onze ogen worden de mogelijke gevolgen voor de leefbaarheid van de inwoners van Kronenberg, Sevenum en Evertsoord maar met name voor de flora en fauna onvoldoende belicht. We gaan hierna in op de volgende aspecten: kosten-batenanalyse, fijnstof, lichtvervuiling, en verkeerhinder.

Maatschappelijke Kosten Baten Analyse ontbreekt

Er is geen Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) uitgevoerd. Dit is een methodologie die wordt gebruikt om de voordelen van een beslissing of project af te wegen tegen de kosten ervan. Wij vragen jullie om inzichtelijk te maken of de maatschappelijke waarden voor de uitbreiding van Toverland in verhouding staan tot de hinder voor de omgeving en de milieuoverlast?

Meer fijnstof

Ondanks de geruststellende bevindingen van Bureau Kragten, werpen wij een kritische blik op fijnstof en luchtkwaliteit. Hoewel hun onderzoek aangeeft dat fijnstof op zichzelf geen groot probleem wordt, gaat er wel een toename van fijnstof plaatsvinden in een van de regio's die door de GGD erkend wordt als regio met een zorgelijke luchtkwaliteit. Zo berekende de GGD dat "in Limburg mensen gemiddeld bijna 11 maanden korter leven door luchtverontreiniging". De GGD roept op tot actie in lijn met het Schone Lucht Akkoord, dat de Gemeente Horst aan de Maas op 8 juli 2020 ondertekende. Hierin dienen de advieswaarden van de World Health Organization (WHO) als leidraad. Nederland staat achter het onlangs gelanceerde Zero Pollution Action Plan van de Europese Commissie in 2021, waarin ook de WHO-advieswaarden centraal staan. Het is zeer zeer aannemelijk dat in de nabije toekomst de WHO-normen overgenomen zijn in de Nederlandse wet milieubeheer (zeker in de tijdsperiode dat Toverland wil gaan uitbreiden). Als we de gehanteerde waarden van Kragten naast de WHO-advieswaarden leggen, zien we een aanzienlijke overschrijding aan fijnstof. Overweegt de Gemeente Horst aan de Maas, ondanks het vooruitzicht van strengere

normen in de toekomst en het feit dat haar inwoners zich reeds bevinden in een van de meest vervuilde gebieden, nog steeds om haar medewerking te verlenen aan een plan dat de adviezen van de World Health Organization negeert, evenals haar toewijding aan het Schone Lucht Akkoord?

Het waarborgen van een schone lucht valt binnen de essentiële verantwoordelijkheden van een gemeente om het welzijn van haar inwoners te beschermen. Het is niet alleen een milieu-initiatief, maar ook een investering in de volksgezondheid en het welzijn van de gemeenschap als geheel.

Lichtvervuiling: effecten voor mensen en dieren

In het rapport staat dat lichtstraling vanuit Toverland op een groot aantal punten langs de rand van het plangebied niet wordt overschreden. Ook wordt benoemd dat planologisch hoge attracties gebouwd zouden mogen worden en dat dit wel voor een overschrijding kan zorgen. Daarnaast verwachten wij dat de negatieve effecten van lichtvervuiling bij een potentiële uitbreiding zullen toenemen, omdat er wordt uitgebreid dichterbij natuurgebied. Lichtvervuiling is een groeiend probleem voor zowel mensen als dieren: in bijlage 1 noemen we diverse wetenschappelijk onderzoeken die negatieve effecten aantonen van nachtelijk licht.

In het bestemmingsplan worden geen duidelijke richtlijnen opgenomen over het gebruik van licht door Toverland. Daarom vragen wij of de gemeenteraad er alles aan wil doen om lichtvervuiling rondom Toverland te beperken door regels vast te leggen in het bestemmingsplan? Het instellen van beleid om lichten op bepaalde tijden te dimmen of uit te schakelen kan bijvoorbeeld helpen om de negatieve effecten te verminderen. Ook houdt dit bijvoorbeeld in dat reclameborden in de omgeving het beste niet meer verlicht kunnen worden wanneer het donker is. Tot slot kan in het bestemmingsplan worden opgenomen dat er geen hoge attracties geplaatst worden zodat lichtvervuiling wordt beperkt.

Verkeersopstoppingen

Het MER-rapport lijkt geruststellend te zijn over de verkeersstroom, waarbij geen problemen worden verwacht en er geen noodzaak is voor verkeerskundige aanpassingen. Echter, het concept bestemmingsplan van Grandorse werpt enkele kritische vragen op. Het suggereert dat verkeersproblemen kunnen ontstaan, vooral bij meerdere evenementen. Een zorgwekkende observatie in het bestemmingsplan is dat de huidige verkeersstroom nu al tot files op de A67 en de Middenpeelweg naar Toverland leidt, zoals door verschillende inwoners en bezoekers is opgemerkt. Met de plannen van zowel Toverland als Grandorse om fors uit te breiden, maar ook alle andere uitbreidingen zoals van recreatiepark De Schatberg en de ontwikkeling van 60Seven, is het niet adequaat om de verkeersproblematiek van alle activiteiten in De Peelbergen afzonderlijk te bekijken. Is de gemeenteraad bereid om een nieuw verkeersonderzoek te laten uitvoeren voor alle ontwikkelingen die momenteel spelen in de regio? Ook Rijkswaterstaat Zuid-Nederland heeft aangegeven dat de verschillende plannen en hun verkeerseffecten meer in samenhang beschouwd moeten worden.

Ook vragen wij de gemeenteraad om in overweging te nemen of het beoogde bezoekersaantal van 3.74 miljoen per jaar voor Toverland, naast alle andere geplande ontwikkelingen, niet een vergelijkbare situatie zou kunnen creëren als bij de Efteling. Zouden we ons zorgen moeten maken dat mensen ontmoedigd worden om de regio te bezoeken vanwege onhoudbare verkeersopstoppingen, waardoor ze eerder geneigd zijn om thuis te blijven? Ook Rijkswaterstaat Zuid-Nederland maakt zich zorgen dat de ontwikkelingen in De Peelbergen leiden tot doorstromingsproblemen op (de aansluiting van de N277) op de A67.

Impact vuurwerk

In het onderzoek wordt aangegeven dat de mate waarin Toverland vuurwerk gaat gebruiken, behalve geluid geen problemen zal veroorzaken voor mens en dier. Wij trekken deze uitspraak zwaar in twijfel en uiten onze bezorgdheid over het toestaan van vuurwerk. Bijlage 3 geeft aan de hand van wetenschappelijk onderzoek weer wat de lange en korte termijneffecten zijn van vuurwerk op onze leefomgeving. De NMF Limburg vraagt de gemeenteraad of zij het in een tijd van milieubewustzijn nog wel maatschappelijk verantwoord vindt dat Toverland vuurwerk afsteekt? En of de gemeenteraad Toverland niet kan voorzien van alternatieven dat ook tijdens de jaarwisseling steeds meer een onderwerp wordt?

Delta Rhine Corridor

In de stukken van Kragten staat kort wat vermeld over de Delta Rhine Corridor, dat Toverland in gesprek is met het consortium en dat de afwijkingsregels voor bouw- en aanlegactiviteiten binnen het buisleidingentracé intact worden gelaten. Het Barro biedt die ruimte echter niet. Volgens Rijkswaterstaat Zuid-Nederland kan de minister van Binnenlandse Zaken op aanvraag van het college van Burgemeester en Wethouders een ontheffing van het Barro verlenen, indien de verwezenlijking van het gemeentelijk ruimtelijk beleid wegens bijzondere omstandigheden onevenredig wordt belemmerd in verhouding tot de met die bepalingen te dienen nationale belangen. Wat zijn de gevolgen voor de veiligheid van de bezoekers en de effecten op de omgeving wanneer Toverland uitbreidt terwijl daar ook de buisleidingen gerealiseerd moeten worden? Gaat de gemeente het bestemmingsplan op dit punt aanpassen?

Stikstof

De uitkoop van boerenbedrijven door commerciële partijen is maatschappelijk omstreden. Het is duidelijk dat de Kamer de kwestie niet aan de markt wil overlaten. Een meerderheid in de Tweede Kamer nam in december 2022 een motie aan waarin het kabinet wordt opgeroepen de opkoop van boeren voor extra stikstofruimte voor luchtvaart en snelwegen een halt toe roepen. Daarnaast wil de overheid zelf het eerste recht van koop. Stikstofruimte zou dan in alle gevallen eerst aan de overheid moeten worden aangeboden. Ook heeft de Kamer een motie aangenomen om een 'schot' te plaatsen tussen ammoniak en stikstofoxiden zodat ammoniakuitkoop alleen met ammoniak activiteiten gesaldeerd mag worden. Het is duidelijk dat de opkoop van boerenbedrijven ter saldering van de uitbreiding van Toverland niet in lijn is met het landelijke beleid. Wij roepen de overheid, en specifiek de gemeente, op om haar verantwoordelijkheid te nemen en de schaarse stikstofruimte te prioriteren voor bestemmingen zoals natuurherstel, woningbouw en andere zaken van openbaar belang. Wat is de visie van de Gemeenteraad op deze kwestie? Vindt zij het acceptabel dat het recht om stikstof uit te stoten wordt vergeven aan de hoogste bidder? Dat dit soort praktijken een prijsopdrijvend effect heeft op stikstofrechten, die daardoor niet opgekocht kunnen worden door diverse overheden om maatschappelijke activiteiten (waaronder natuurbeheer en infrastructuur) mogelijk te blijven maken of om geverifieerde PAS-melders te legaliseren?

De vraag die hier rijst is: is de Gemeenteraad het ermee eens dat een uitbreiding van commerciële recreatie, zoals Toverland, niet moet worden beschouwd als een passende bestemming voor deze stikstofruimte?

Bovendien willen wij benadrukken dat we nog niet de gelegenheid hebben gehad om de Aerius-berekeningen en gerelateerde informatie te controleren en evalueren in het kader

van deze kwestie. Daarom vragen we om meer tijd om deze berekeningen en gerelateerde documentatie nauwkeurig te bestuderen.

Samenvatting van onze bezwaren

De hiervoor genoemde bezwaren zijn als volgt samen te vatten:

- Cumulatieve effecten van diverse grootschalige ontwikkelingen in de regio onderbelicht
- Commissie MER moet worden betrokken
- Er moet een voorkeursalternatief worden uitgesproken
- Hoe past deze ontwikkeling in de ruimtelijke opgaves van de gemeente?
- Bestaat er noodzaak om uit te breiden?
- Prognoseperiode van 20 jaar is onrealistisch
- Draagvlak voor de uitbreiding van Toverland getoetst bij inwoners?
- Hoe is duurzaam energieverbruik en natuurinclusief bouwen geborgd?
- Negatieve effecten op beschermde diersoorten
 - *Verstoring door geluid*
 - *Verstoring door licht*
 - *Verstoring door vuurwerk*
 - *Jaarrond beschermde nesten behouden*
 - *Cumulatieve negatieve effecten voor de das*
- Niet onnodig bomen kappen
- Negatieve effecten op het Natuurnetwerk Nederland
- Negatieve effecten op leefbaarheid
 - *Maatschappelijke Kosten Baten Analyse ontbreekt*
 - *Meer fijnstof*
 - *Lichtvervuiling: effecten voor mensen en dieren*
 - *Verkeersopstoppingen*
 - *Impact vuurwerk*
- Delta Rhine Corridor
- Stikstof

Gezien de complexiteit van deze kwestie en de maatschappelijke relevantie ervan, vragen we begrip voor het feit dat we ons standpunt in deze fase van het proces slechts pro-forma kunnen weergeven. We willen graag meer tijd nemen om de Aerius-berekeningen en andere relevante documentatie grondig te bestuderen, om vervolgens een meer uitgewerkte zienswijze te presenteren. Desalniettemin verzoeken wij uw gemeente vriendelijk om deze voorlopige punten alvast mee te nemen in de verdere besluitvorming en te zorgen voor een zorgvuldige afweging van alle belangen die hierbij betrokken zijn.

Met deze zienswijze werken we aan een natuurrijk, milieuvriendelijk en circulair Limburg.

Met vriendelijke groet,

Andrea Bakker
Plaatsvervangend directeur Natuur en Milieufederatie Limburg

BIJLAGE 1: WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK NAAR DE NEGATIEVE EFFECTEN VAN GELUID

Dieren vertrouwen sterk op hun vermogen om de subtiele geluiden van de natuur te horen - de beweging van roofdieren, het gekabbel van een beek. Die geluiden kunnen worden overstemd door geluidsoverlast, wat wilde dieren in gevaar brengt. Geluid van menselijke activiteit (zoals schreeuwende mensen in een attractie) is ook angstaanjagend en afleidend; het kan het gedrag van dieren veranderen met gevolgen voor het hele ecosysteem. Volgens een studie van Chan en Blumstein (2011) kan door de mens veroorzaakt geluid de aandacht trekken en daardoor dieren afleiden. Dit komt doordat dieren over het algemeen reageren op een zeer beperkt scala aan stimuli. Doordat menselijk geluid hun aandacht trekt, zijn ze minder in staat om aandacht te schenken aan een stimulus die belangrijk is voor overleving of reproductief succes. Dit wordt weerspiegeld in een experiment dat laat zien hoe een continu geluid het vermogen van Noorse ratten om een visuele onderscheidende taak uit te voeren, belemmerde, wat impliceert dat door de mens veroorzaakte stimuli breed invloed kunnen hebben op de visuele taken van een dier, zelfs als de stimuli niet alleen visueel zijn. Stijgende geluidsniveaus kunnen ook direct negatieve gevolgen hebben voor vogels. Studies hebben namelijk aangetoond dat veel vogelsoorten minder overvloedig zijn in de buurt van snelwegen, als gevolg van verminderd reproductief succes in lawaaierrige territoria (Slabbekoorn en Ripmeester, 2008).

Het is ook de moeite waard op te merken dat het aandachtsvermogen taxonomisch wijdverspreid is, wat betekent dat geluidsoverlast een brede groep soorten kan beïnvloeden. Door de mens veroorzaakt geluid kan ook planten beïnvloeden, voornamelijk omdat sommige planten sterk afhankelijk zijn van dieren voor bestuiving en het verspreiden van hun zaden. Bijvoorbeeld, een onderzoek uitgevoerd door Francis et al. (2012) ontdekte dat een gaaiensoort lawaaierrige gebieden vermeed en daarom stopten met bijdragen aan de bestuiving van de zaden van de piñon-dennenboom. Als gevolg daarvan werden de zaden gegeten door muizen, en de overleving van de piñon-dennenboomsoort zou verstoord kunnen worden. Dit laat zien dat hoewel geluidsoverlast bepaalde diersoorten direct beïnvloedt wat betreft hun gedrag, er zich kettingreacties kunnen voordoen in het hele ecosysteem, en grootschalige veranderingen kunnen optreden als gevolg van de reacties van enkele belangrijke soorten (Sohn, 2012). Kunc en Schmidt (2019) concludeerden daarom dat door de mens veroorzaakt geluid moet worden beschouwd als een ernstige vorm van milieuverandering en vervuiling, aangezien het alle soorten dieren beïnvloedt.

Bronnen:

- Chan, A. and Blumstein, D., 2011. Attention, noise, and implications for wildlife conservation and management. *Applied Animal Behaviour Science*, 131(1-2), pp.1-7.
- Kunc, H. and Schmidt, R., 2019. The Effects Of Anthropogenic Noise On Animals: A Meta-Analysis. *Biology Letters*.
- Francis, C., Kleist, N., Ortega, C. and Cruz, A., 2012. Noise pollution alters ecological services: enhanced pollination and disrupted seed dispersal. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 279(1739), pp.2727-2735.
- Slabbekoorn, H. and Ripmeester, E., 2008. Birdsong and anthropogenic noise: implications and applications for conservation. *Molecular Ecology*, 17(1), pp.72-83.

BIJLAGE 2: WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK NAAR DE NEGATIEVE EFFECTEN VAN NACHTELIJK LICHT

De meest bekende ongewenste effecten van nachtelijk licht zijn gerelateerd aan de aantrekking of afstoting van dieren door licht. Een veelvoorkomend beeld is de zwerm insecten rond felverlichte gebouwen, waarbij iedereen wel de beelden herkent van insecten die zich rondom krachtige lampen verzamelen. Een ander voorbeeld is te zien bij vogels die 's nachts over de donkere zee trekken en worden aangetrokken tot verlichte boorplatforms, waar ze eindeloos lijken te cirkelen. De gevolgen van deze aantrekkingskracht zijn vaak direct schadelijk, soms zelfs fataal: uitputting kan vogels beletten hun beoogde bestemming te bereiken, terwijl insecten ten prooi vallen aan spinnen en vleermuizen.

Licht heeft ook invloed op het dagelijkse activiteitspatroon van dieren. Een opvallend voorbeeld is dat bepaalde vogelsoorten eerder beginnen met zingen wanneer hun territorium 's nachts wordt verlicht. Het aantrekkingsmechanisme van straatverlichting op nachtvlinders kan zelfs leiden tot lagere aantallen rupsen, waardoor vogels in het daaropvolgende voorjaar minder prooidieren hebben om hun jongen mee te voeden (NIOO-KNAW, 2016). Ook kunnen nachtelijke dieren bijvoorbeeld moeite hebben met jagen of zich verstoppen voor roofdieren, waardoor hun overlevingskansen afnemen.

Deze ongewenste effecten van nachtelijk licht, die variëren van verstoring van vliegroutes tot veranderingen in activiteitspatronen tot overlevingskans, illustreren de impact van menselijke verlichting op het gedrag en de overleving van diverse diersoorten in de natuur. Voor meer gedetailleerde informatie, zie <https://www.rivm.nl/sites/default/files/2018-11/ThemaLicht.pdf>.

In dit kennisdocument van de RIVM wordt benadrukt dat overmatige blootstelling aan kunstlicht in de avonduren kan leiden tot verstoring van de natuurlijke slaap-waakcyclus. Het lichaam produceert melatonine, een hormoon dat het slaap-waakritme reguleert, in reactie op duisternis. Kunstmatige verlichting, vooral fel licht, kan de melatonineproductie remmen, wat leidt tot slaapproblemen en een verminderde slaapkwaliteit. Mensen die in gebieden wonen waar attracties tot laat verlicht zijn, kunnen dus vatbaarder zijn voor slaapproblemen.

BIJLAGE 3: WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK NAAR DE NEGATIEVE EFFECTEN VAN VUURWERK

Allereerst in een tijd waarin duurzaamheid en milieubewustzijn centraal staan, roept het gebruik van vuurwerk vragen op over de relevantie ervan in de moderne samenleving. Het heroverwegen van de noodzaak van vuurwerk als onderdeel van vieringen is een stap in de richting van een meer milieuvriendelijke en gezondheidsbewuste gemeenschap.

Vuurwerkevenementen - die zich intermitterend voordoen en bestaan uit onvoorspelbare uitbarstingen van licht en geluid - lijken negatieve effecten te hebben op veel soorten wilde dieren. Gegevens van 3 jaar weerradar in Nederland toonden aan dat duizenden vogels kort na het aansteken van vuurwerk om middernacht op oudejaarsavond opvlogen (Shamoun-Baranes et al. 2011). Honderdduizenden vogels worden op deze manier verstoord, waardoor ze wegvliegen uit wetlands waar ze rusten. Vergelijkbare voorbeelden zijn wereldwijd te vinden: in Polen roesten stads- Euraziatische eksters (*Pica pica*) samen in grotere gemeenschappelijke roestplaatsen dan in buitenstedelijke gebieden, maar de omvang van de roestplaats neemt scherp en plotseling af op oudejaarsavond als gevolg van vuurwerk (Karolewski et al. 2014). Aan het Meer van Zürich in Zwitserland kunnen Nieuwjaarsvuurwerk een daling van 26-35% veroorzaken in het aantal zwanen, ganzen en eenden 's nachts, waarbij de aantallen zich over 3-10 dagen herstellen (Weggler 2015). Aan het Bodenmeer in Duitsland veroorzaakte een vuurwerkshow op 13 september 2010 extreme vluchtreacties bij meerdere soorten watervogels, waardoor meer dan 4000 watervogels bijna onmiddellijk uit het gebied vluchtten. Veel watervogelsoorten ruien rond deze tijd van het jaar, dus het is significant dat zelfs tijdelijk niet-vliegende vogels het gebied verlieten en meer dan 2 dagen afwezig bleven. Omdat het Bodenmeer een erkend toevluchtsoord is voor ruiende watervogels, is deze vuurwerkshow vervolgens verboden (Werner 2015). In Beebe, Arkansas, VS, veroorzaakten twee krachtige vuurwerkshows met Nieuwjaar in 2011 en 2012 de dood van duizenden roodvleugelige merels (*Agelaius phoeniceus*) die 's nachts werden gestoord van hun winterroestplaatsen en in hun vlucht met elkaar botsten (Chilson et al. 2012).

Vuurwerk veroorzaakt vervuiling door het vrijkomen van zwaveldioxide, koolstofdioxide, koolmonoxide, zwevende deeltjes, aluminium, mangaan, enz., in een zwarte rook van kaliumnitraat, houtskool en zwavel (Sijimol en Mohan 2014). De uitgestoten deeltjes hebben een diepgaand en onmiddellijk negatief effect op de luchtkwaliteit, maar nemen snel af gedurende de volgende 24 uur (Singh et al. 2019). Na vuurwerkshows kunnen de uitgestoten deeltjes vijf keer hoger zijn dan de achtergrondniveaus (Cao et al. 2018). In Nieuw-Zeeland is een sterke stijging van de concentratie zwevende deeltjes gemeld na vuurwerk (Rindelaub et al. 2021). Dangi en Bhise (2020) meldden meervoudige ademhalings- en allergische reacties bij bewoners op een locatie na het vieren van Diwali. De toxiciteit van de uitgestoten zwevende deeltjes is hoog, zoals blijkt uit tests met muizen en menselijke celculturen, waarbij hoge inflammatoire reacties en nadelige effecten op cellen en longweefsel werden waargenomen (Hickey et al. 2020).

Met name de aanwezigheid van het anorganische anion perchloraat (als kaliumperchloraat en ammoniumperchloraat) is zorgwekkend, omdat het bijdraagt aan de explosies en het licht geassocieerd met vuurwerk (Wu et al. 2011). Perchloraten zijn in wateroplosbaar, lekken in waterlichamen en worden opgenomen door planten na de uitstoot, en komen terecht in insecten, zoogdieren, amfibieën en vissen (besproken in Sijimol en Mohan 2014). Perchloraat is een grote zorg voor de gezondheid, omdat het de schildklierfunctie remt bij amfibieën, reptielen en zoogdieren, wat resulteert in een afname van de productie van

schildklierhormonen. Het speelt ook een rol bij het veroorzaken van reproductieve, neuro-ontwikkelings-, ontwikkelings-, immunotoxische problemen (Utley 2002). Veel publicaties geven de wijdverbreide aanwezigheid van perchlooraat aan in water, gewassen, melk en vis (Kirk et al. 2003; Dyke et al. 2007; Park et al. 2007; Isobe et al. 2013; Calderón et al. 2020; Kumar 2020). Hoewel perchloraten niet accumuleren en er bewijs is dat ze soms snel uit het lichaam kunnen worden uitgescheiden (Park et al. 2007), kunnen ze nog steeds in de voedselketen terecht komen en bij mensen.

Vuurwerk stoot ook verschillende zware metalen in de bodem, lucht en water uit, soms in grote hoeveelheden (Moreno et al. 2010; Rindelaub et al. 2021). Deze metalen uit vuurwerk kunnen mensen inademen zijn en vormen daardoor een onmiddellijk gezondheidsrisico (Moreno et al. 2007; Fu et al. 2021), maar ze kunnen ook accumuleren, bijvoorbeeld in bodembacteriën (Rajeshkumar et al. 2012), mos (Świsłowski et al. 2021), vis en zoogdieren (Baby et al. 2010).

Tuurlijk bestaat er ook 'milieuvriendelijker' vuurwerk, zoals Kragten aangeeft dat lagere niveau's van zware metalen (nitraat, zwavel en houtskool) bevat (Fan et al., 2021). Enkele negatieve effecten zijn hiermee gemitigeerd maar zeker niet allen. Daarnaast zijn de productiekosten ontzettend hoog (Palaneeswari en Muthulakshmi, 2012). De NMF Limburg vraagt de gemeenteraad of zij het in een tijd van milieubewustzijn nog wel maatschappelijk verantwoord vindt dat Toverland vuurwerk afsteekt? En of de gemeenteraad Toverland niet kan voorzien van alternatieven dat ook tijdens de jaarwisseling steeds meer een onderwerp wordt?

Bron: <https://www.publish.csiro.au/pc/pdf/PC22040>